

ATGĀDNE PĀRTIKAS UN DZĒRIENU RAŽOŠANĀ NODARBINĀTAJIEM

Atgādne pārtikas un dzērienu ražošanā nodarbinātajiem

Pārtikas produktu un dzērienu ražošana no darba aizsardzības viedokļa uzskatāma par vienu no bīstamākajām nozarēm, jo tajā nodarbinātie biežāk nekā vidēji Latvijā cieš nelaimes gadījumos darbā un saslimst ar arodslimībām. Kāpēc? Tas saistīts ar daudziem aspektiem, bet kā svarīgākie jāmin daudzie un dažādie darba vides riska faktori, kas sastopami ikvienā ražojošā uzņēmumā, dažādu profesiju un atšķirīga profesionālās sagatavotības līmeņa darbinieki, kā arī laika trūkums. Tomēr visa pamatā ir nepietiekama izpratne par darba aizsardzības jautājumiem gan no darba devēju puses, gan nodarbināto puses.

No nodarbināto puses ļoti svarīga ir attieksme pret darba aizsardzības jautājumiem un lēmumiem, ko pats darbu veicējs pieņem, piemēram, lietot austiņas dzirdes aizsardzībai vai nē, atrasties darba vietā alkoholisko vielu reibumā vai nē. Šīs atgādnē mērķis ir veidot izpratni par to, kādas ir biežākās ar darba aizsardzību saistītās problēmas pārtikas un dzērienu ražošanas uzņēmumos un kā iespējams pašam sevi pasargāt.

Apdomā pirms pieņem lēmumu! Darbā neriskē!

Kas pieder pie pārtikas ražošanas?

- Gaļas un gaļas produktu, zivju un zivju produktu ražošana, pārstrāde un konservēšana
- Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana
- Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana
- Piena produktu ražošana
- Graudu malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana
- Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana
- Dzīvnieku barības ražošana (lopbarības, suņu, kaķu u.c. barības ražošana)
- Citu pārtikas produktu ražošana (cukura, kakao, šokolādes, konfekšu, makaronu, nūdeļu ražošana; tējas un kafijas pārstrāde; garšvielu, mērču un garšvielu piedevu ražošana u.c.)
- Dzērienu ražošana (alkoholisko - dzērienu, vīna, alus, bezalkoholisko dzērienu - minerālūdens u.c. ražošana)

Kas jāiegūst pārtikas ražošanā nodarbinātajiem?

Tava iepazīšanās ar šo atgādni neaizstāj darba aizsardzības instruktāžas. Izskaidrot darba aizsardzības instrukcijas un informēt Tevi par darba vides riska faktoriem, kuriem Tu esi pakļauts, kā arī citiem darba aizsardzības jautājumiem ir darba devēja pienākums.

**Tavs pienākums ir uzmanīgi klausīties darba aizsardzības instruktāžas un/vai uzmanīgi izlasīt instrukcijas !
Ja kas ir neskaidrs, tad pārjautā!**

Nelaiemes gadījumi un arodslimības pārtikas ražošanā nodarbinātajiem

Atbilstoši pētījumu "Darba apstākļi un riski Latvijā" rezultātiem kopējais nelaimes gadījumu skaits pārtikas ražošanas nozarē pēdējo gadu laikā ir samazinājies, tomēr 2009.gadā reģistrētais nelaimes gadījumu skaits ir otrs augstākais starp apstrādes rūpniecības nozarēm, atpaliekot tikai no kokapstrādes nozares. Nelaiemes gadījumu skaits pārtikas produktu un dzērienu nozarē ir vairāk kā 2 reizes lielāks par vidējo nelaimes gadījumu skaitu valstī. Pēc Valsts darba inspekcijas datiem 2009.gadā nelaimes gadījumos darbā pārtikas un dzērienu ražošanā cieta 62 nodarbinātie, tai skaitā 7 nelaimes gadījumi bija smagi un divi - letāli. Kopējais pirmreizēji reģistrēto arodslimību skaits pārtikas ražošanā līdz 2007.gadam pieauga salīdzinoši lēnāk kā vidēji valstī, savukārt pēdējo gadu laikā pieaugums ir bijis straujāks (2009.gadā arodslimības pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē tika reģistrētas 1,25 reizes biežāk nekā vidēji Latvijā). Visbiežāk šajā nozarē reģistrē balsta un kustību sistēmas traucējumus (muguras slimības, locītavu slimības), kā arī alerģiskās slimības (piemēram, bronhiālo astmu). Pēc Valsts darba inspekcijas datiem 2009.gadā pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē tika konstatēti 101 jauni arodslimnieki.

Kādi ir biežākie nelaimes gadījumu iemesli?

- Netiek ievērotas darba aizsardzības un iekārtu lietošanas instrukcijas;
- Tiek lietotas novecojušas iekārtas;
- Tiek darbinātas iekārtas, kurām noņemtas aizsardzības sistēmas (virs iekārtu rotējošajām daļām);
- Pirms iesprūdušu priekšmetu izņemšanas, iekārta netiek izslēgta un/vai atvienota no elektrotīkla;
- Paslīdēšana uz mitras, slidenas grīdas, nesavāktiem materiāliem u.tml.;
- Tiek lietoti nepiemēroti individuālās aizsardzības līdzekļi (piem., apavi ar slīdīgu zoli);
- Nepietiekama uzmanība, veicot darba pienākumus.

Ar kuriem nodarbinātajiem biežāk notiek nelaimes gadījumi?

Lai gan nelaimes gadījumi darbā var notikt ar jebkuru cilvēku, tomēr ir atsevišķi nodarbinātie, kuri cieš vairāk:

- jaunieši - cilvēki, kas tikko uzsākuši darba gaitas;
- uzņēmuma jaunie darbinieki;
- pieredzējušie nodarbinātie, kuri "tā dara jau 30 gadus un nekad nekas nav noticis";
- nodarbinātie, kas darba vietā atrodas alkoholisko vai narkotisko vielu reibumā.

Kādi ir galvenie riska faktori nodarbinātajiem pārtikas un dzērienu ražošanā?

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē nodarbināto drošību:

- paslīdēšana, aizķeršanās (piem., nesakopta, nekārtīga darba vieta, slidena grīda, nelīdzena darba virsma ar bedrēm);
- priekšmetu, produkcijas gāšanās, sasvēršanās, sabrukšanas un krišanas risks ;
- pirkstu, roku traumēšana (piem., savainošana ar asiem priekšmetiem, nažiem, dažādas traumas iekārtu tīrīšanas laikā);
- applaucēšanas, apdedzināšanās (piem., pieskaroties karstām darba virsmām vai aplejoties ar karstu šķidrumu);
- ugunsgrēka risks;
- aizkrautas ejas, evakuācijas izejas un iekšējie satiksmes ceļi;
- uzbraukšanas risks (piem., ja pa ražotni un tās teritoriju pārvietojas iekšējais transports);
- drošības zīmju neievērošana (neizvietošana);
- nokrišanas risks no augstuma (piem., veicot iekārtas remontdarbus, kas saistīti ar uzkāpšanu uz iekārtas, darbs uz pārvietojamām kāpnēm).

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē nodarbināto veselību:

- fiziskas pārslodzes:
 - darbs piespiedu pozā – darbs stāvus, nedaudz pašam noliecoties uz priekšu vai noliecot galvu uz leju, darbs ar paceltām rokām, it īpaši, ja rokas tiek paceltas virs plecu līmeņa;

Piemērs.

Piespiedu darba poza stāvus ar ķermeņa augšdaļas noliekšanos par 20-30°, kas rada papildus slodzi muguras un kāju muskuļiem. Šāda veida darbi pārsvarā tiek veikti, strādājot pie galda (piem., veicot pakošanas darbus, pārtikas produktu smalcināšana). Attēlā redzama smagu priekšmetu pārvietošana kombinācijā ar darbu piespiedu pozā.

Atgādne pārtikas un dzērienu ražošanā nodarbinātajiem

Piemērs.

Attēlā redzams, ka, veicot darbu, rokas tiek celtas uz augšu un ķermenis noliekts uz leju. Lai padarītu ērtāku darba veikšanu, nepieciešams nodrošināt platformas (uz kurām stāv darbinieks), kurām iespējams regulēt augstumu.

- smagu priekšmetu pārvietošana (arī kombinācijā ar ķermeņa noliekšanos, pagriešanos), smagumu vilkšana stumšana;

Piemērs.

Attēlā redzams, ka smagums tiek celts, kad darbinieka mugura atrodas saliektā pozā, kas rada palielinātu muguras skriemeļu traumatisma iespējamību.

- vienvērtīgas kustības, kas tiek veiktas ātrā tempā, rada papildus slodzi roku, plecu, muguras augšdaļas muskulatūrai (īpaši strādājot pie automatiskajām iekārtām, līnijām, kad darba temps ir tāds, kādā darbojas līnija, veicot pakošanas darbus, kas saistīti ar biežu noliekšanos un pagriešanos);
- nepiemērots mikroklimats (darbs caurvējā vai neapsildītās telpās (t.sk. saldētavās) var izraisīt saaukstēšanos, kā arī veicināt muguras sāpju attīstību, savukārt darbs pie krāsnīm saistīts ar paaugstinātu temperatūru – var rasties pārkaršana, nogurums u.c.);
- dažādas ķīmiskās vielas un maisījumi (piemēram, zivju un gaļas žāvēšanas procesā rodas policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži; mazgāšanas un dezinficēšanas līdzekļi);
- troksnis (piemēram, stikla pudeļu uzpildīšanas iekārtas, pakošanas iekārtas);
- visa ķermeņa vibrācija (no iekārtām);
- alerģiju veidošanās:
 - bronhiālās astmas attīstība (piem., no miltu, graudu putekļiem, garšvielām, cukura u.tml.);
 - roku ādas problēmas, ko izraisa bieža vai pastāvīga mitruma iedarbība, darbs ar aukstiem pārtikas produktiem, kā arī mazgāšanas un dezinfekcijas līdzekļu iedarbība.

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē gan nodarbināto drošību, gan veselību:

- nepiemērots apgaismojums (piem. nepietiekams apgaismojums, nodarbinātajam neļauj pārredzēt smagumu pārvietošanas virzienus);
- psihoemocionālie faktori (vienveidīgs darbs, laika trūkums, virsstundu darbs, nakts darbs, maiņu darbs);
- kustībā esošas iekārtas daļas;
- iekšējā transporta kustība;
- putekļi (piem., miltu putekļi rada sprādzienbīstamības draudus, kā arī ietekmē darbinieku veselību ielpojot).

Darba vides riska faktoru kombinēšanās:

- caurvējš kopā ar darbu piespiedu pozā vai smagumu pārvietošanu, kas var straujāk veicināt muguras sāpju attīstību;
- caurvējš kopā ar putekļiem, kas var saasināt elpošanas sistēmas slimības;
- roku ādas problēmas, ko izraisa bieža roku mazgāšana, pastāvīga mitruma iedarbība (regulāra telpu uzkopšana) kombinācijā darbs ar aukstiem pārtikas produktiem, kā arī mazgāšanas un dezinfekcijas līdzekļiem u.c.

Kas jānodrošina darba devējam?

Stājoties darbā, Tev ar darba devēju obligāti jānoslēdz darba līgums!

1. **Ievadinstruk tāža**, kurā tevi iepazīstina ar uzņēmuma darba organizācijas un darba aizsardzības pamatjautājumiem, tostarp: ar esošiem darba vides riska faktoriem, kuriem Tu esi vai vari tikt pakļauts; darba aizsardzības līdzekļiem un drošības zīmēm; ugunsdrošības prasībām un rīcību ugunsgrēka gadījumā; pirmās palīdzības sniegšanu; nodarbināto rīcību, ja ir noticis nelaimes gadījums darbā; iekšējās kārtības noteikumu pamatprasībām. Darba devējam jābūt pārliecinātam, ka esi sapratis darba aizsardzības ievadinstrukcijas prasības. Par ievadinstruk tāžas veikšanu Tu paraksties ievadinstruk tāžu reģistrācijas žurnālā.
2. **Instruk tāža darba vietā**, kuras gaitā Tevi iepazīstina ar veicamā darba veida raksturīgajiem darba aizsardzības jautājumiem un praktiski parāda drošas darba metodes un paņēmienus, kā arī iepazīstina ar uzņēmuma iekšējās kārtības noteikumiem. Par šīs instruk tāžas veikšanu Tu paraksties Darba aizsardzības instruk tāžu reģistrācijas žurnālā.

Nekad neparaksties instruk tāžu žurnālos bez instruk tāžas saņemšanas! Tavs pienākums ir ievērot instrukcijās noteiktās prasības!

4. Bezmaksas **individuālie aizsardzības līdzekļi**, kuru izvēle pamatojas uz precīzu darba vides riska faktoru novērtējumu. Tavs pienākums ir lietot izsniegtos individuālos aizsardzības līdzekļus, bet ja darba devējs tos neizsniedz – Tev ir tiesības pieprasīt tos!
5. **Obligātā veselības pārbaude** ārstniecības iestādē un tās atkārtota pārbaude, ja to prasa veicamais darbs un ja Tavu veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt kaitīgi darba vides riska faktori vai Tu veic darbu īpašos apstākļos. Stājoties darbā, par pirmreizējo obligāto veselības pārbaudi maksā pats nodarbinātais vai pēc savstarpējas vienošanās - darba devējs. Par iepriekšējo vai periodisko obligāto veselības pārbaudi maksā darba devējs. **Nejaukt ar veselības pārbaudēm, uz kurām darba devējs nosūta darbiniekus, kas saistīti ar darbu kādā no pārtikas ražošanas posmiem (t.s. sanitārās grāmatiņas).**

Tavs pienākums ir iziet obligāto veselības pārbaudi, uz ko darba devējs ir nosūtījis, lai pārliecinātos, ka Tavs veselības stāvoklis ļauj veikt darbu droši un vai Tev nav attīstījusies arodslimība!

6. **Apmācība** pirmās medicīniskās palīdzības sniegšanā, darbam ar aprīkojumu, bīstamajām iekārtām, ķīmiskajām vielām, smagumu pārvietošanā utt.
7. **Sadzīves un atpūtas telpas** (ģērbtuves, dušas, tualetes, atpūtas telpas ar dzeramo ūdeni).

Kas jāievēro un jāizpilda visiem pārtikas un dzērienu ražošanā nodarbinātajiem?

- Iepazīsties un ievēro uzņēmuma iekšējās kārtības noteikumus;
- Pirms darba uzsākšanas saved kārtībā savu darba apģērbu un apavus (aizpogā visas pogas, aizšņorē apavu auklas u.t.t.);
- Lieto izsniegtos individuālos aizsardzības līdzekļus (dzirdes aizsardzības līdzekļus, aizsargcimdus (ķīmiski, mitruma mehāniski izturīgus, kas piemēroti darbam pārtikas nozarē), elpošanas un parenterālo ceļu aizsardzības līdzekļus (respiratorus ar atbilstošu filtru, pretputekļu maskas), visa ķermeņa aizsardzības līdzekļus (priekšautus u.tml.), pēc darba pabeigšanas tos novieto tam paredzētajā vietā;
- Obligāti lieto galvassegu, kas savāc matus, lai tie netiktu ievilkti iekārtās un darbs tiktu veikts atbilstoši higiēnas prasībām;
- Darba laikā nenēsā rotas lietas (gredzenus, ķēdītes);
- Ievēro uzstādītās drošības zīmes;
- Neveic patvaļīgas darbības, kas neattiecas uz Tavu kompetenci (piemēram, neremontē iekārtas);

Atgāde pārtikas un dzērienu ražošanā nodarbinātajiem

- Uzturi savu darba vietu kārtībā un tīrībā – ja kaut kas izlīst vai izbirst, tad uzreiz savāc;
- Pārvietojies tikai pa tam paredzētajām vietām (piemēram, nekāp pāri vai nelien pa apakšu ražošanas līnijai tam neatļautā vietā);
- Kravas pacēlājus izmanto tikai kravas pacelšanai, cilvēku celšana ar tiem ir aizliegta;
- Ja veicot darbu, nākas strādāt ar nezināmu/jaunu ķīmisko vielu/maisījumu, iepazīsties ar informāciju, kas atrodama šīs vielas/maisījuma drošības datu lapā;
- Ja veicot darbu iegūst brūci, tad to apšaitē ar ūdensnecaurlaidīgu aizsargājošu pārsēju un tikai tad turpini darbu (ja tas iespējams);
- Pārtrauc darbu, nekavējoties ziņo tiešajam darbu vadītājam un/vai darba aizsardzības speciālistam, ja noticis nelaimes gadījums darbā vai radušies tā draudi.

Kādas ir ugunsdrošības prasības?

- Iepazīsties un ievēro ugunsdrošības instrukciju;
- Smēķē tikai tam speciāli ierīkotās un norādītās vietās;
- Zini, kur atrodas tuvākais ugunsdzēsamais aparāts un proti to pielietot;
- Zini, kur iespējams atslēgt ventilācijas un elektroiekārtas;
- Neaizkrauj ejas un rezerves izejas ar priekšmetiem un materiāliem;
- Uzturi kārtību un tīrību darba vietā;
- Elektrosadales skapjus vienmēr turi aizvērtus (regulāri notīri putekļus (piemēram, miltu), lai nebūtu iespējama to pašaiizdeģšanās).

Kāpēc ir jāievēro tīrība un kārtība?

Bez tā, ka pārtikas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem jāievēro noteiktas higiēnas prasības, ļoti svarīgi ir arī no darba aizsardzības viedokļa darba vietu uzturēt tīru un kārtībā. Tajā pašā laikā arī pārmērīga mitrā uzkopšana var radīt papildus problēmas, jo slapjas grīdas ir slidenas. Tāpēc, veicot mitro uzkopšanu, nepieciešams izvietot pārvietojamus statīvus – informatīvus uzrakstus ar brīdinājumu par slidenu grīdu, kā arī savākt izlijušo šķidrumu vai izbirušās vielas uzreiz mazā teritorijā (piemēram, uzslaucīt katram pašam pat dažus pilienus).

Kas jāievēro, strādājot pie/ar iekārtām?

Pārtikas nozarē tiek izmantotas ļoti atšķirīgas un specifiskas iekārtas - gan vecas, gan paštaisītas, gan ļoti jaunas/modernas, līdz ar to tām nepieciešama dažāda apkalpošana, un nav vienādi nosacījumi visos gadījumos! Tāpēc ir svarīgi iepazīties ar katras iekārtas lietošanas instrukciju, darba aizsardzības instrukciju, zināt un saprast uzrakstus uz iekārtas, atpazīt vadības pogas/pedāļus un avārijas apstādināšanas iespējas. Uzrakstiem uz iekārtām un instrukcijām ir jābūt latviešu valodā!

Ja kaut kas nav saprotams, tad jautā savam tiešajam vadītājam!

- Ievēro iekārtas lietošanas instrukciju un ražotāja noteiktās prasības darbā ar to;
- Pirms uzsāc darbu, pārbaudi, vai iekārta ir darba kārtībā (nebojāta vadu izolācija un savienojuma vietas, iekārta ir sazēmēta, nebojāti aizsargi, aizsargi ir precīzi nostiprināti, palaišanas un apturēšanas pogas u.tml.);
- Neļauj uzturēties savā darba vietā un strādāt ar iekārtu citiem (neapmācītiem) darbiniekiem;
- Izmanto visus iekārtai paredzētos aizsargnožogojumus;
- Ja iekārtām darba platformas ir augstāk par 1,5 m no grīdas līmeņa, tad tām jābūt norobežotām ar margām;
- Ja iekārtas darba laikā izdalās ķīmiskās vielas, jābūt ieslēgtai ventilācijai;
- Pārsvārā modernās automātiskās līnijas ir aprīkotas ar skaņas un gaismas signāliem, kas vismaz 20 sekundes pirms līnijas palaišanas brīdina par iekārtas ieslēgšanos;
- Ja tiek veikts iekārtas remonts, atslēdz no strāvas avota un uzliec uzrakstu, ka iekārta tiek remontēta.

Kādas ir Tavas tiesības?

- ❑ **neuzsākt** vai **pārtraukt darbu**, ziņojot tiešajam darbu vadītājam un uzticības personai, ja darba apstākļi rada draudus Tev vai apkārtējo cilvēku drošībai vai veselībai;
- ❑ **neuzsākt** darbu, ja darbā izmantojamās iekārtas, ierīces, darbgaldi, darbarīki vai transportēšanas mehānismi neatbilst to ekspluatācijas un darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām, kā arī, ja nav veikta tehniskā pārbaude;
- ❑ **atteikties** veikt darba uzdevumu, ja darbu izpilde neatbilst tavai profesionālajai sagatavotībai;
- ❑ **pieprasīt** individuālos aizsardzības līdzekļus, lai pasargātu sevi no veselībai kaitīgiem darba vides faktoriem;
- ❑ **ievēlēt** uzticības personu, kura pārstāv nodarbināto intereses darba aizsardzībā (ja uzņēmumā nodarbināti vairāk par 5 darbiniekiem).

Vienmēr atceries par savām tiesībām un izmanto tās!

PAPILDU INFORMĀCIJA

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

K. Valdemāra ielā 38, k-1, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67186522, 67186523
vai Valsts darba inspekcijas reģionālajās inspekcijās
www.vdi.gov.lv

LATVIJAS BRĪVO ARODBIEDRĪBU SAVIENĪBĀ

Bruninieku ielā 29/31, Rīgā, LV-1001
Tālrunis 67270351, 67035960
www.lbas.lv

RSU DARBA DROŠĪBAS UN VIDES VESELĪBAS INSTITŪTĀ

Dzirciema ielā 16, LV-1007
Tālrunis 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRAS VESELĪBAS APRŪPES UN REHABILITĀCIJAS NODAĻĀ

Lāčplēša ielā 70a, Rīgā, LV-1011,
Tālrunis: 67013619, fakss: 67011814
vai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nodaļās
www.vsaa.lv

PAR DARBA AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMIEM – www.osha.lv